

Mozartov prijatelj J. Heibl regens chori u Đakovu

Đuka Marić, Zagreb

Svaka je katedrala središte svega crkvenog života u svakoj pojedinoj biskupiji. Uz biskupa je tu više izabраниh svećenika. U većim krajevnim biskupijama se nalazi i bogoslovna škola. Tako se onda u sijelu biskupije nužno nalaze odgojitelji i profesori bogoslovnih znanosti. Krug obrazovanih i darovitih svećenika, koji su s biskupom odgovorni za vjerski život i religioznu budućnost svoga kraja.

Tako je bilo i u vjekovnoj prošlosti Đakova. Maleno mjesto, staro sedam i pol stoljeća i s poznatom povjesti. Po tome, što su u tom mjestu, mlađem i manjem od drugih gradova toga kraja, imali svoje sjedište "bosanski" biskupi, koji su sjedinjenjem Srijema s tom biskupijom (1733) postali i "srijemski" biskupi. Dakle: bosanski i srijemski ili đakovački. A Đakovo postade i do danas ostade biskupski grad, sijelo dvije jednakopravno sjedinjene biskupije. Đakovo, žarište vjerske kulture za istočni dio naše hrvatske domovine. I u njemu su bili istaknuti biskupi značajni za kulturu svega hrvatskog naroda. Najznamenitiji dakako J. J. Strossmayer. Sigurno posebno istaknut velikan naše prošlosti na svim područjima vjerskog i kulturnog života. Svojim je djelovanjem ispunio drugu polovicu XIX. stoljeća.

No i na početku spomenutog stoljeća bio je u Đakovu biskup velika duha i djela *Antun Mandić* (biskup 1805-1815). Veliki crkveni djelatnik u malom Đakovu. Bio je biskup velika i široka formata. Prvo je ustanovio u Đakovu bogoslovno sjemenište i učilište (1806). Na đakovačkom području podizao je i organizirao pučke škole. Vodio je stanovito vrijeme brigu za sve školstvo u Hrvatskoj i Slavoniji. Sredio je i oživotvorio uza se stolni kaptol i arhidakonate biskupije. Dao je izraditi urbanistički plan Đakova. Ozbiljno je mislio i izdaleka se sprema za izgradnju nove katedrale. Doista, veliki preteča velikog Strossmayera!

Zašto spomen svega toga? Lakše je shvatiti, da Mandiću nije bilo svejedno, kakva je razina glazbenog života u njegovoj katedrali. On se, po ugledu na ostali katolički svijet, pobrinuo da ima u katedrali stalan broj za to postavljenih i plaćenih koralista. Napose je pomno tražio sposobnog regensa chori, voditelja glazbenog života u

stolnoj crkvi i što boljeg učitelja glazbene naobrazbe i pjevanja u svome novootvorenom bogoslovnom sjemeništu. I to je važan dio spremlje budućih svećenika i njihova djelovanju u Božjem narodu.

Biskup Mandić je bio vrlo povezan s Bečom i često je odlazio onamo. Imao je ondje dobre prijatelje i znance među ljudima kulture. Uz njihovu pomoć je potražio regensa chori i koraliste za svoju katedralu. Da bi ih uspio privući u zabačen gradić Đakovo, spremio je za njih ugodne stanove, osiguran život i dobru plaću (voditelj 500 kruna, a koralisti 400 kruna godišnje). Ovi su živjeli samo za svoj zadatak: pjevali su svaki dan na koralnoj misi, a sa skupljenim pjevačkim zborom i muzički obrazovanim ljudima uzveličavali su svečane pontifikalne mise. Interesantan je bio taj koralistički skup. Napose njihov voditelj Heibl. *Jacob Heibl* (potpisivao se Haibl, Heubl) rođen je 1773. god. u Grazu. Bio je izrazito glazbeno talentiran i sav je svoj život posvetio glazbi. Već kao 16-godišnji mladić napušta svoj rodni grad i polazi u Beč. Sigurno je kod prvog kontakta i potrebnog ispita pružio dobar dojam. Onako mlad postao je član u Beču poznate Schikanederove glumačke grupe (Em. Schikaneder, 1748-1812). Tu je postao prvi tenorista. I uživao je u tom probranom glumačkom i muzičkom društvu. Ondje se razvila njegova naravna muzička darovitost i usavršio taj talenat. U tom svom dragom društvu susreo se Heibl s glazbenim velikanom, "muzičkim čudom" W. A. *Mozartom* (1756—1791). Mozart je, naime, za tu glumačko-pjevačku grupu komponirao svoju operu *Zauberflöte-Čarobna frula*. Bila je to prva opera s njemačkim tekstom. I dirigent je na prvoj izvedbi (30. IX. 1791) bio osobno mladi kompozitor Mozart (dva mjeseca i nešto prije smrti). Glavnu tenorsku dionicu je pjevao Heibl. Svidio se mladi tenor Mozartu, povezali su se za kratko i prijateljstvom. Mozart ga uveo i u društvo umjetnika, koje se skupljalo u kući njegove žene Konstanze, u obiteljskom krugu Weberovih.

Fridolin Weber je bio glumac, šaptač i prepisivač nota za potrebe kazališta. Poznavao je glumce i pjevače, koji su se rado sastajali na prijateljske susrete u Weberovoj kući. Imao je, naime, vrlo umjetnički nadarene kćeri:

Josipa-koloraturna pjevačica, Alojzija-vrsna altistica (kojoj je Mozart bio učitelj glazbe, a ona njemu prva ljubav), Konstanza-sopranistica profinjena glasa i Mozartova žena, te Sofija-najmlađa i izvrsna glumica. Odlično društvo: darovite i privlačne mlade žene i oko njih skup umjetnika. U taj je krug Mozart doveo i talentiranog muzičara i pjevača Heibla. Dakako, da je ovaj bio presretan i duboko za to zahvalan zetu te obitelji Mozartu. I vjerojatno je mladome Heiblu zapelo oko za najmlađu neudanu Sofiju.

Sofija je bila Mozartova posebna miljenica. Kad se uz teškoće sklapao budući bračni vez Mozarta i Konstanze (roditelji nisu bili za to), Sofija je bila njihov "potajni poštar" u prenošenju pisama. Na vjenčanju je nosila "šlep" mladenke i buket cvijeća. A ostala je Mozartu draga i bliska do kraja njegovog života. Kad mu se mladom približila smrt, koju je on predosjećao, bila je Sofija u njihovoj kući odana pomoć. I Konstanza je u to vrijeme bila bolesna, pa je Sofija posluživala oboje. Ona je podržavala na smrt bolesnog Mozarta, kada je u krevetu pisao svoj znameniti *Requiem*. Ona mu dozvala i liječnika i svećenika. Ona je, kao anđeo utjehe, stajala uza nj i u trenutku, kada je iza ponoći, prije zore 5. prosinca 1791. zaklopio zauvijek oči na njenoj ruci. On joj je, za dokaz povezanosti, bio prije toga posvetio posebni glazbeni darak *Sophie* (sačuvan je samo jedan fragment tog djela).

U tom se krugu kretao i umjetnički dozrijevo za nas interesantni J. Heibl. I on je za svoju Schikanederovu grupu skladio veselu igru *Der Tyroler Wastel*. Bio je zadovoljan i svojim položajem i životom. U međuvremenu se bio i oženio. Nije nam poznato, kada i s kim. No zna se da je postao udovac. A sigurno je i dalje prijateljevao s Weberovima. Nije barem prekinuo s njima vezu.

I onda je jednoga dana iščeznuo iz Beča. Kamo, zašto — nitko nije znao. Saznalo se ipak, da je dospio na jugoistok Europe, u maleno i zabačeno Đakovo. — Ma je li to moguće? — No biskup je Mandić, tražeći u Beču koraliste za svoju katedralu, uspio nagovoriti mladoga udovca J. Heibla da dođe u Đakovo. S njim je pronašao i četvero koralista: Ulricha, Bortlika i bračni par Geller. Ti su sada pod vodstvom Heibla podizali glazbenu razinu vjerskog života u đakovačkoj katedrali.

Bilo je to negdje u jesen god 1806. Heibl je dospio ovamo kao udovac. Možda je to i bio razlog njegova

nestanka. - No ili ubrzo za njim ili s njim(?) došla je u Đakovo i Sofija, Mozartova miljenica. Ona se nije do tada udavala. Nisu poznate sve okolnosti njena dolaska. - No iz starih se crkvenih knjiga doznaje, da su se oni uskoro u Đakovu vjenčali. Nabavljeni su potrebni dokumenti: za njega udovca smrtni list prve žene, za nju krsni list i svjedodžba slobodnog stanja. I u Đakovu u župnoj crkvi Svih Svetih dne 7. siječnja 1807. vjenčani su "udovac Ivan Jacoba Heibl, regens chori katedrale s djevojkom (domaćicom) Sofijom r. Weber". Vjenčao ih kapelan Petar Rakitić pred svjedocima (kumovima): Ivanom Duborina, predstojnikom biskupskog dvora i Adamom Matković, učiteljem. - Tako je J. Heibl vjenčanjem ušao i u rodbinski vez s obitelji Weber, kao već prije Mozart.

Tako su Jacob Heibl i Sofija započeli svoj skladan život (bez djece) u našem Đakovu. I proveli su tu zajedno 20 godina. Heibl je bio vrlo aktivan kao voditelj svega glazbenog života u katedrali i kao učitelj glazbe i pjevanja u bogosloviji. Al uz to i kao bogat skladatelj vrlo uspješnih crkvenih djela. Sačuvano je 16 misa za mješoviti zbor, više moteta i sličnih djela. Brojna su mu djela uz pratnju orgulja, pa i manjeg orkestra. Bio je, dakle, ne samo voditelj nego i plodan obogatitelj svećanih služba i pontifikala u đakovačkoj katedrali.

Naš muzikolog Fr. Ks. Kuhač bilježi, da se Heibl marno bavio i našom narodnom hrvatskom pjesmom: skupljao je i bilježio drage mu hrvatske melodije. Veli Kuhač, da je bila velika zbirka toga, ali je nekad nestala. Tako je Jacob Heibl postao znamenita ličnost biskupskog grada Đakova, a po svojim sačuvanim glazbenim djelima ostao dio glazbene baštine hrvatskog naroda. No njega je razmjerno mlada snašla tu i smrt. Umro je s 53 god. (Mozart s 35) dana 24. ožujka 1826. Pokopan je na đakovačkom komunalnom groblju. Još za biskupa Bäuerleina pronađen je na groblju kameni spomenik J. Heibla, al s oštećenim natpisom (pisma A. Vidaković-S. Bäuerlein 1955).

Heiblova udovica Sofija postavila je uskoro nakon toga kao svog opunomoćenika za stvari ostavštine kanonika I. Matizovića. A ona je ostavila Đakovo i otišla u Salzburg svojoj sestri, Mozartovoj udovici Konstanzi, udanoj za prvog Mozartova biografa Nissena. Tu je bila prisutna otkriću spomenika Mozartu (1842). I u 83. god. života umrla u Salzburgu.

Sigurno je to jedna interesantna stranica iz povijesti Đakova i naše glazbene prošlosti.